RETTENS DOM (Ottende Afdeling)

24. marts 2011 *

I sag T-385/06,

Aalberts Industries NV, Utrecht (Nederlandene),

Comap SA, tidligere Aquatis Frankrig SAS, La Chapelle-Saint-Mesmin (Frankrig),

Simplex Armaturen + Fittings GmbH & Co. KG, Argenbühl-Eisenharz (Tyskland),

først ved advokaterne R. Wesseling og M. van der Woude, derefter ved advokat R. Wesseling,

sagsøgere,

* Processprog: engelsk.

mod

Europa-Kommissionen ved A. Nijenhuis, V. Bottka og R. Sauer, som befuldmægtigede,

sagsøgt,

angående en påstand om delvis annullation af Kommissionens beslutning K(2006) 4180 af 20. september 2006 om en procedure efter artikel 81 [EF] og artikel 53 i EØS-aftalen (sag COMP/F-1/38.121 — Fittings) og subsidiært en påstand om nedsættelse af den bøde, som sagsøgerne er blevet pålagt ved den nævnte beslutning,

har

RETTEN (Ottende Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, M.E. Martins Ribeiro, og dommerne N. Wahl (refererende dommer) og A. Dittrich,

justitssekretær: fuldmægtig T. Weiler,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 2. februar 2010,

afsagt følgende

Dom

Sagens baggrund og den anfægtede beslutning

1 Ved beslutning K(2006) 4180 af 20. september 2006 om en procedure efter artikel 81 [EF] og artikel 53 i EØS-aftalen (sag COMP/F-1/38.121 — Fittings) (resumé i EUT 2007 L 283, s. 63, herefter »den anfægtede beslutning«) fastslog Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, at en række virksomheder havde tilsidesat artikel 81, stk. 1, EF og artikel 53 i aftalen om det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS), idet de i løbet af forskellige perioder mellem den 31. december 1988 og den 1. april 2004 deltog i en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler i form af en flerhed af konkurrencebegrænsende aftaler og samordnet praksis på markedet for kobberfittings og fittings af kobberlegeringer, der omfatter EØS-området. Overtrædelsen bestod i at fastsætte priser, vedtage prislister, prisnedslag og rabatter, gennemførelsesmekanismer til indførelse af prisforhøjelser, tildeling af nationale markeder og kunder og udveksling af andre handelsmæssige oplysninger samt deltagelse i regelmæssige møder og opretholdelse af andre kontakter for at lette overtrædelsen.

2 Sagsøgerne Aalberts Industries NV (herefter »Aalberts«), Comap SA, tidligere Aquatis Frankrig SAS (herefter »Aquatis«) og Simplex Armaturen + Fittings GmbH & Co. KG (herefter »Simplex«), var blandt adressaterne for den anfægtede beslutning.

3 Aalberts er moderselskab i en international industrikoncern, der er noteret på Euronext-børsen i Amsterdam (Nederlandene). Aalberts kontrollerer direkte eller indirekte kapitalen i adskillige selskaber i sektoren for produktion og distribution af fittings. Den 30. august 2002 overtog Aalberts al produktion og distribution af fittings i IMI plc, selv om de tilhører »Yorkshire Fittings Group«. Denne transaktion bestod bl.a. i erhvervelsen af alle aktierne i Raccord Orléanais SA (som senere ændrede navn til Aquatis) og R. Woeste & Co. Yorkshire GmbH (som senere ændrede navn til Simplex). Disse to virksomheder blev indlemmet i en af de to vigtigste aktiviteter i Aalberts-koncernen, nemlig væskekontrollen.

4 I marts 2006 blev Comap, der er adressat for den anfægtede beslutning på grund af selskabets deltagelse i overtrædelsen under kontrol af Legris Industries SA og sagsøger i sag T-377/06, afhændet til Aalberts-koncernen. Ved e-mail af 16. april 2007 blev Retten informeret om, at alle Aquatis' aktiver og passiver var blevet overdraget til Comap, og at Aquatis var ophørt med at eksistere som retlig enhed. For at sikre ensartetheden af henvisningerne til Aquatis i forhold til henvisningerne i den anfægtede beslutning vil der også blive henvist til Aquatis i denne dom.

5 Den 9. januar 2001 meddelte Mueller Industries Inc., der er en anden producent af kobberfittings, Kommissionen, at der eksisterede et kartel inden for fittings-industrien og inden for andre beslægtede industrier på markedet for kobberrør, og udtrykte ønske om at samarbejde i henhold til Kommissionens meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EFT 1996 C 207, s. 4, herefter »samarbejdsmeddelelsen af 1996«) (114. betragtning til den anfægtede beslutning).

6 I forbindelse med en undersøgelse vedrørende kobberrør og kobberfittings foretog Kommissionen den 22. og 23. marts 2001 i henhold til artikel 14, stk. 3, i Rådets

forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af artikel [81 EF] og [82 EF] (EFT 1959-1962, s. 81) uanmeldte kontrolbesøg hos et antal virksomheder, herunder IMI, der da var moderselskab til Raccords Orléanais og R. Woeste & Co. Yorkshire (119. betragtning til den anfægtede beslutning).

7 Efter disse første kontrolundersøgelser opdelte Kommissionen i april 2001 sin undersøgelse vedrørende kobberrør i tre forskellige procedurer, nemlig sag COMP/E-1/38.069 (Kobberrør til VVS), sag COMP/F-1/38.121 (Fittings) og sag COMP/E-1/38.240 (Industrirør) (120. betragtning til den anfægtede beslutning).

8 Den 24. og 25. april 2001 foretog Kommissionen yderligere uanmeldte kontrolbesøg hos Delta plc, et selskab, som står i spidsen for en international ingeniørkoncern, hvis afdeling for »Ingeniørarbejde« bestod af flere fittings-producenter. Disse kontrolundersøgelser vedrørte alene fittings (121. betragtning til den anfægtede beslutning).

9 Fra februar/marts 2002 tilstillede Kommissionen de berørte parter adskillige begæringer om oplysninger i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17, og herefter i henhold til artikel 18 i Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i artikel 81 [EF] og 82 [EF] (EFT 2003 L 1, s. 1) (122. betragtning til den anfægtede beslutning).

10 I september 2003 indgav IMI plc en anmodning om at blive omfattet af samarbejdsmeddelelsen af 1996. Denne anmodning blev fulgt op af anmodninger fra Deltakoncernen (marts 2004) og FRA.BO SpA (juli 2004). Den sidste anmodning om bødefritagelse blev indgivet i maj 2005 af Advanced Fluid Connections plc (herefter »AFC«) (115.-118. betragtning til den anfægtede beslutning). FRA.BO har bl.a.

afgivet oplysninger, der har henledt Kommissionens opmærksomhed på, at overtrædelsen fortsatte i perioden 2001-2004, dvs. efter Kommissionens kontrolbesøg (115.-118. betragtning til den anfægtede beslutning).

11 Den 22. september 2005 indledte Kommissionen i forbindelse med sag COMP/F-1/38.121 (Fittings) en overtrædelsesprocedure og vedtog en klagepunktsmeddelelse, som bl.a. blev meddelt sagsøgerne (123. og 124. betragtning til den anfægtede beslutning).

12 Den 20. september 2006 vedtog Kommissionen den anfægtede beslutning

13 I den anfægtede beslutnings artikel 1 har Kommissionen fastslået, at sagsøgerne har deltaget i overtrædelsen i følgende perioder:

— Aalberts for så vidt angår perioden fra den 25. juni 2003 til den 1. april 2004

— Aquatis og Simplex for så vidt angår perioden fra den 31. januar 1991 til den 22. marts 2001 som medlemmer af IMI-koncernen og for perioden fra den 25. juni 2003 til den 1. april 2004 som medlemmer af Aalberts-koncernen.

14 Kommissionen har i den anfægtede beslutnings artikel 1, litra a) og b), pålagt sagsøgerne følgende bøder for denne overtrædelse:

»a) [Aalberts]: 100,80 mio. EUR

solidarisk med:

[Aquatis]: 55,15 mio. EUR, og

[Simplex]: 55,15 mio. EUR

b) 1. [IMI] solidarisk med IMI Kynoch Ltd: 48,30 mio. EUR

solidarisk med:

[…]

[Aquatis]: 48,30 mio. EUR, og

[Simplex]: 48,30 mio. EUR

2. [Aquatis] og [Simplex] in solidum for et yderligere beløb på: 2,04 mio. EUR.«

15 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 3 var de virksomheder, som er omhandlet i beslutningens artikel 1, forpligtede til omgående at bringe overtrædelsen til ophør, hvis dette ikke allerede var sket, og til at afstå fra at gentage nogen handling eller adfærd, som er beskrevet i artikel 1, eller nogen handling eller adfærd, der har samme eller lignende formål.

16 Med henblik på at fastsætte den bøde, der er pålagt hver virksomhed, har Kommissionen i den anfægtede beslutning anvendt den metode, der følger af retningslinjerne for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, [KS] (EFT 1998 C 9, s. 3, herefter »retningslinjerne fra 1998«).

17 Hvad for det første angår fastsættelsen af bødernes udgangsbeløb på grundlag af overtrædelsens grovhed har Kommissionen betegnet overtrædelsen som meget alvorlig på grund af selve overtrædelsens karakter og dens geografiske rækkevidde (755. betragtning til den anfægtede beslutning).

18 Kommissionen fandt dernæst, at der var betydelige forskelle mellem de pågældende virksomheder, og valgte at anvende en differentieret behandling på grundlag af virksomhedernes relative betydning på det pågældende marked, fastsat ved deres markedsandele. På denne baggrund inddelte Kommissionen de berørte virksomheder i seks kategorier på grundlag af de relevante andele af den enkelte virksomheds omsætning for den vare, der er genstand for denne procedure inden for EØS i 2000, undtagen for får vidt angår Aalberts og AFC, hvor Kommissionen tog udgangspunkt i 2003 (758. betragtning til den anfægtede beslutning).

19 Aalberts blev placeret i den første kategori, hvor bødens udgangsbeløb var fastsat til 60 mio. EUR, mens IMI blev placeret i den anden kategori, hvor bødens udgangsbeløb var fastsat til 46 mio. EUR (765. betragtning til den anfægtede beslutning).

20 Dernæst forhøjede Kommissionen det udgangsbeløb for bøden, der var pålagt den enkelte virksomhed, med 10 % for hvert års deltagelse i kartellet og i givet fald med 5 % for hver periode, der varede mellem seks måneder og et år. Hvad angår perioden mellem den 31. december 1988 og den 31. januar 1991 har Kommissionen på grund af kartellets begrænsede geografiske omfang i denne periode fundet det hensigtsmæssigt at forhøje bøden med 5 % pr. år (775. betragtning til den anfægtede beslutning).

21 Den fortsatte deltagelse i overtrædelsen efter Kommissionens kontrolbesøg, nemlig i perioden fra den 25. juni 2003 til den 1. april 2004, betragtes som en skærpende omstændighed, der begrundede en forhøjelse på 60 % af bødens grundbeløb, som var pålagt sagsøgerne (779. og 782. betragtning til den anfægtede beslutning).

Retsforhandlinger og parternes påstande

22 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 14. december 2006 har sagsøgerne anlagt denne sag.

23 På grundlag af den refererende dommers rapport besluttede Retten (Ottende Afdeling) at indlede den mundtlige forhandling og anmodede som led i foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse Kommissionen om at fremlægge visse dokumenter, hvilket den har gjort inden for den fastsatte frist.

24 Parterne har afgivet mundtlige indlæg og besvaret spørgsmål fra Retten i retsmødet den 2. februar 2010.

25 Sagsøgerne har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutnings artikel 1, artikel 2, litra a) og b), nr. 2), og artikel 3 annulleres, for så vidt som disse bestemmelser vedrører sagsøgerne.

— Subsidiært nedsættes den bøde, sagsøgerne er blevet pålagt, væsentligt.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

26 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgerne tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Retlige bemærkninger

27 Til støtte for søgsmålet har sagsøgerne fremført følgende fem anbringender:

— Aalberts er ulovligt blevet pålagt ansvaret for overtrædelsen som moderselskab.

— Manglende tilsidesættelse af artikel 81 EF.

— Manglende deltagelse i en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse som omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1.

— Tilsidesættelse af artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 og retningslinjerne fra 1998 for bøder, der er pålagt i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5 [KS].

— Tilsidesættelse af artikel 2 i forordning nr. 1/2003 og artikel 11, stk. 2, i Kommissionens forordning (EF) nr. 773/2004 af 7. april 2004 om Kommissionens gennemførelse af procedurer i henhold til artikel 81 [EF] og 82 [EF], (EUT L 123, s. 18).

28 I den foreliggende sag finder Retten det hensigtsmæssigt indledningsvis at undersøge det andet og det tredje anbringende.

Det andet anbringende om manglende tilsidesættelse af artikel 81 EF

Parternes argumenter

29 Sagsøgerne har anført, at Kommissionen ikke på tilstrækkelig vis har godtgjort, at Aquatis' og Simplex' kontakter med deres konkurrenter, som Kommissionen har lagt til grund i den anfægtede beslutning, udgjorde en overtrædelse af artikel 81 EF.

30 Sagsøgerne har i den forbindelse indledningsvis bemærket, at Aquatis' påståede deltagelse i overtrædelsen i perioden fra den 25. juni 2003 til den 1. april 2004, som er konstateret i den anfægtede beslutnings artikel 1, udelukkende er baseret på Aquatis' deltagelse i fem møder i logistikudvalget under Fédération française des négociants

en appareils sanitaires, chauffage- limatisation et canalisations (FNAS), der blev afholdt mellem den 25. juni 2003 og den 20. januar 2004, og i et telefonmøde den 16. februar 2004, der ligeledes fandt sted under FNAS.

31 For det første har de fremhævet, at møderne i FNAS' logistikudvalg blev afholdt på foranledning af de franske grossister, der havde givet udtryk for ønsket om at tilbyde deres kunder et mindre antal haner og ventiler pr. pakke, hvilket ville have medført ekstra omkostninger og dermed en stigning i varepriserne. Ud over de tekniske spørgsmål om indførelsen af den nye emballage og de dertil hørende organisatoriske spørgsmål blev der ligeledes på disse møder drøftet finansielle spørgsmål vedrørende den nye emballage for haner og ventiler. I modsætning til hvad Kommissionen har anført, havde disse møder ikke et konkurrencebegrænsende formål. Ifølge sagsøgerne peger AFC's bemærkninger, der er fremsat i forbindelse med selskabets anmodning om bødefritagelse, også i den retning.

32 Ud over den omstændighed, at de beviser, som Kommissionen har påberåbt sig til støtte for sin konstatering af, at der foreligger en konkurrencebegrænsende aftale, består af referater fra møder, der er udarbejdet af en repræsentant fra logistikudvalget under FNAS og ikke er underskrevet af repræsentanter fra de selskaber, der havde deltaget i disse møder, bestrider sagsøgerne for det andet Kommissionens fortolkning heraf.

33 Ifølge sagsøgerne fremgår det af disse referater, at meningsudvekslingerne inden for arbejdsgruppen i logistikudvalget under FNAS ikke har ført til en aftale og ikke har medført nogen udveksling af fortrolige oplysninger.

34 Hvad angår Simplex har sagsøgerne gjort gældende, at den påståede deltagelse i overtrædelsen i perioden fra den 25. juni 2003 til den 1. april 2004 udelukkende støttes på to begivenheder, nemlig en telefonsamtale med FRA.BO den 25. februar 2004 og en udveksling af synspunkter på handelsmessen i Essen (Tyskland) den 18. marts 2004.

35 Hvad for det første angår telefonsamtalen mellem fru P. (FRA.BO) og hr. W. (Simplex) har sagsøgerne gjort gældende, at det eneste dokument fra denne periode, som Kommissionen har gjort gældende over for Simplex, består af nogle notater, der er opført i fru P.'s noteringskalender under datoen den 25. februar 2004. Disse notater er tvetydige og giver ikke mulighed for at drage nogen konklusion. Notaternes tvetydighed og FRA.BO's forklarings tvetydighed har dannet grundlag for, at Kommissionen i 511. betragtning til den anfægtede beslutning fastslog, at prisforhøjelsen var blevet bekræftet af Simplex' uafhængige importør (hr. D.). En sådan fortolkning indebærer, at hr. W. den 25. februar 2004 har underrettet fru P. om, at hr. D havde besluttet at forhøje sine priser med 5 % fra den 1. marts 2004. Såfremt dette måtte være tilfældet, er oplysningerne om hr. D.'s handelspolitik og ikke sagsøgernes handelspolitik allerede blevet udbredt på markedet. Kommissionens alternative forklaring, der blev fremført i svarskriftet, nemlig at udtrykket »bekræftet af D.« sandsynligvis vedrørte en erklæring fra hr. W. om, at prisforhøjelsen gælder for Simplex' salg, der foretages gennem hr. D, viste også her, at Kommissionen havde undladt at foretage en undersøgelse af de faktiske forhold og de fremsatte påstande.

36 Hvad for det andet angår samtalen, der fandt sted på handelsmessen i Essen den 18. marts 2004 mellem hr. Ha. (IBP Ltd) og hr. H. og hr. Be., henholdsvis konsulent og ansat hos Simplex, har sagsøgerne gjort gældende, at det eneste bevis er hr. Ha.'s erindring. Hr. Ha. har udtalt, at han havde korte møder med hr. H., hr. Be. og hr. K. (Comap), der stillede ham spørgsmål om IBP's hensigter med hensyn til en prisforhøjelse, hvortil han svarede, at IBP havde til hensigt at forhøje priserne i slutningen af måneden. Hr. Ha. har ligeledes udtalt, at han allerede havde underrettet sine kunder, hvorfor oplysningerne ikke længere var fortrolige.

37 Sagsøgerne har i den forbindelse gjort gældende, at hr. Ha.'s erklæring for det første ikke er understøttet af andet bevis, og for det andet at den centrale idé bag denne erklæring er bestridt af hr. H. og hr. Be. Hr. H. og hr. Be.'s erklæringer bekræftes af den omstændighed, at Simplex længe før den 18. marts 2004 vedtog og gennemførte en prisforhøjelse, som de annoncerede over for deres kunder. Der er således ikke nogen grund til, at hr. H. og hr. Be. har anmodet om oplysninger vedrørende hr. Ha.'s hensigter.

38 Hr. Ha.'s ensidige erklæring vedrørende en påtænkt prisforhøjelse indeholdt desuden ikke holdepunkter for at antage, at der forelå en aftale eller en samordnet praksis som omhandlet i artikel 81 EF. Derudover kan de oplysninger, som Hr. H. har givet, ikke anses for at være følsomme forretningsoplysninger, eftersom de allerede var kendt på markedet.

39 Endelig har sagsøgerne gjort gældende, at der ikke foreligger bevis for så vidt angår de andre perioder. Sagsøgerne har i denne forbindelse henvist til de påståede kontakter mellem fru. P. og ansatte i Comap, Simplex og Aquatis. Sagsøgerne har i den henseende gjort gældende, at der er tale om »tre ubetydelige samtaler«, som ikke har ført til en overtrædelse af artikel 81 EF.

40 Kommissionen har heroverfor anført, at for så vidt angår beviserne for et ulovligt samarbejde på FNAS' møder, som Aquatis deltog i, har den støttet sine konstateringer på referaterne fra disse møder. Der er desuden ingen grund til at tvivle på disse referaters pålidelighed.

41 Hvad angår Simplex finder Kommissionen, at de notater, der er opført i fru P.'s noteringskalender, er klare og ikke levner nogen tvivl med hensyn til indholdet af drøftelsen mellem fru P. og hr. W., dvs. prisforhøjelsen på 5 % i Grækenland.

42 Hvad angår meningsudvekslingerne, der fandt sted på handelsmessen i Essen den 18. marts 2004, har Kommissionen ligeledes anført, at kontakten mellem hr. Ha. og repræsentanterne fra Simplex ikke var »ensidig«, eftersom hr. Ha. har anført som svar på spørgsmål fra Simplex' repræsentanter, at IBP forventede en prisforhøjelse i slutningen af måneden. Der var desuden ud fra et kommercielt synspunkt tale om oplysninger, der var følsomme og tilstrækkeligt præcise med hensyn til ikrafttrædelsesdatoen. Selv om Simplex, som sagsøgerne har gjort gældende, havde besluttet at foretage en prisforhøjelse for så vidt angår selskabet, er forsøget på at mindske usikkerheden med hensyn til udfaldet af dets egen adfærd på markedet imidlertid konkurrencebegrænsende, da adfærden er i strid med kravet om en selvstændig adfærd på markedet.

43 Kommissionen har endelig anført, at det eneste, der kan udledes af beviserne for FNAS' møder, handelsmessen i Essen og meningsudvekslingerne vedrørende det græske marked, er, at sagsøgerne igen begyndte at deltage i en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse, der begyndte i 1988.

Rettens bemærkninger

44 Indledningsvis bemærkes for så vidt angår bevisførelsen i forbindelse med en overtrædelse af artikel 81, stk. 1, EF, at Kommissionen skal fremlægge præcise og samstemmende beviser for sine faste overbevisning om, at overtrædelsen har fundet sted (jf. i denne retning Domstolens dom af 28.3.1984, forenede sager 29/83 og 30/83, CRAM og Rheinzink mod Kommissionen, Sml. s. 1679, præmis 20). Er Unionens retsinstanser i tvivl, skal dette komme den virksomhed til gode, hvortil den beslutning er rettet, hvori der fastslås en overtrædelse. Unionens retsinstanser kan derfor ikke konkludere, at Kommissionen har ført fornødent bevis for den pågældende overtrædelse, hvis den fortsat nærer tvivl vedrørende dette spørgsmål, navnlig i en sag, hvori der er nedlagt påstand om annullation af en beslutning, hvori der pålægges en

bøde (Rettens dom af 25.10.2005, sag T-38/02, Groupe Danone mod Kommissionen, Sml. II, s. 4407, præmis 215).

45 Det fremgår endvidere af fast retspraksis, at hver enkelt af de af Kommissionen fremlagte beviser ikke nødvendigvis skal opfylde disse kriterier i forhold til hvert enkelt led i overtrædelsen. Det er tilstrækkeligt, at den række indicier, institutionen har påberåbt sig, ud fra en samlet betragtning opfylder dette krav (jf. Rettens dom af 8.7.2004, forenede sager T-67/00, T-68/00, T-71/00 og T-78/00, JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2501, præmis 180 og den deri nævnte retspraksis).

46 Det er desuden hyppigt forekommende, at de aktiviteter, som en konkurrencebegrænsende aftale indebærer, gennemføres hemmeligt, at møderne afholdes hemmeligt, og at dokumenterne herom begrænses til et minimum. Selv i tilfælde, hvor Kommissionen opdager dokumenter, der udtrykkeligt viser en ulovlig kontakt mellem erhvervsdrivende, som f.eks. referater fra et møde, er disse normalt kun brudstykkeagtige og spredte, hvorfor det ofte viser sig nødvendigt at rekonstruere visse enkeltheder ved hjælp af følgeslutninger. I de fleste tilfælde må den omstændighed, at der foreligger en konkurrencebegrænsende praksis eller aftale, udledes ved en slutning ud fra et vist antal sammenfaldende omstændigheder og indicier, der, når de betragtes samlet, og i mangel af en anden logisk forklaring kan udgøre beviset for en tilsidesættelse af konkurrencereglerne (Domstolens dom af 7.1.2004, forenede sager C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P og C-219/00 P, Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 123, præmis 55-57, og af 25.1.2007, forenede sager C-403/04 P og C-405/04 P, Sumitomo Metal Industries mod Kommissionen, Sml. I, s. 729, præmis 51).

47 I den forbindelse skal det bemærkes, at de erklæringer, der er fremsat i forbindelse med politikken for bødenedsættelse, spiller en vigtig rolle. Disse erklæringer, der afgives i virksomheders navn, har en ikke ubetydelig bevisværdi, idet de giver anledning

til betydelige juridiske og økonomiske risici (jf. i denne retning dommen i sagen JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 45 ovenfor, præmis 205 og 211, og dommen i sagen Sumitomo Metal Industries og Nippon Steel mod Kommissionen, nævnt i præmis 46 ovenfor, præmis 103). Der skal endvidere mindes om, at en erklæring fra en virksomhed, der beskyldes for at have deltaget i et kartel, hvis rigtighed bestrides af flere andre anklagede virksomheder, ikke uden støtte i andre beviser kan betragtes som et tilstrækkeligt bevis for, at en overtrædelse er begået af disse sidste virksomheder (jf. i denne retning dommen i sagen JFE Engineering m.fl. mod Kommissionen, nævnt i præmis 45 ovenfor, præmis 219 og den deri nævnte retspraksis).

48 I det foreliggende tilfælde er forekomsten af den adfærd, Kommissionen kritiserer, nemlig deltagelsen i FNAS' møder, kontakterne mellem en af sagsøgernes ansatte og en repræsentant fra FRA.BO samt kontakterne, der blev etableret under messen i Essen, ikke blevet anfægtet. Sagsøgerne bestrider derimod denne adfærds konkurrencebegrænsende karakter, hvilket er en forudsætning for at konstatere en overtrædelse af artikel 81 EF.

49 Det skal derfor undersøges, om den adfærd, der er konstateret efter Kommissionens kontrolbesøg i marts 2001, skal betragtes som konkurrencebegrænsende kontakter.

50 Hvad angår Simplex skal det bemærkes, at Kommissionen har foreholdt Simplex to begivenheder for at fastslå, at Simplex har deltaget i overtrædelsen, der er påtalt i den anfægtede beslutnings artikel 1, i perioden fra den 25. juni 2003 til den 1. april 2004 (herefter »den omtvistede periode«), nemlig en telefonsamtale mellem fru P. (FRA.BO) og hr. W. (Simplex) i første halvår 2004 og et møde på messen i Essen den 18. marts 2004.

51 Ifølge 511. betragtning til den anfægtede beslutning har hr. W. i april 2004 underrettet FRA.BO om en mulig prisforhøjelse på 5 % på det græske marked. Hr. W. havde anmodet FRA.BO om at kontakte ham med henblik på at indgå aftale om denne forhøjelse. Før denne kontakt havde hr. W. informeret fru P. i en telefonsamtale den 25. februar 2004 om, at der ville træde en prisforhøjelse på 5 % i kraft den 1. marts 2004. Denne forhøjelse blev bekræftet af hr. D., der er Simplex' græske importør.

52 Det skal indledningsvis fastslås, at Kommissionens konstatering om, at Simplex havde deltaget i kartellet i hele den omtvistede periode, ikke er understøttet af nogen beviser for så vidt angår 2003. Kommissionen har således udelukkende baseret sig på de ovennævnte begivenheder, der alle fandt sted i 2004.

53 Det fremgår ganske vist af FRA.BO's anmodning om bødenedsættelse, således som den er blevet sammenfattet i 506. betragtning til den anfægtede beslutning, at FRA.BO har udtalt, at denne udveksling af følsomme oplysninger mellem konkurrenterne fortsatte efter Kommissionens kontrolbesøg, især ved hjælp af bilaterale kontakter. FRA.BO har bl.a. bemærket, at»disse kontakter fandt sted med adskillige personer og navnlig med hr. W. (IMI/Aalberts) og hr. L. fra Comap«.

54 Det skal imidlertid bemærkes, at FRA.BO ikke har fremlagt bevismateriale, der godtgør, at Simplex ofte havde telefonsamtaler med FRA.BO's repræsentanter. Hr. W.'s navn er dog ikke nævnt i fru P. og hr. B.'s (FRA.BO) telefonoversigter for 2002-2004, der var vedlagt FRA.BO's svar på klagepunktsmeddelelsen.

55 Det skal dernæst konstateres, at fru P.'s (FRA.BO) noteringskalender for 2004 indeholder en række håndskrevne notater, hvoraf kun nogle vedrører Simplex, nemlig dem, der angår en telefonsamtale med hr. W. den 25. februar 2004. I den forbindelse

skal det bemærkes, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har henvist til en kontakt, der fandt sted i slutningen af april, sandsynligvis den 29. april 2004, mellem hr. W. og fru P. Bortset fra den omstændighed, at den påståede kontakt fandt sted efter det tidspunkt, hvor overtrædelsen ophørte, som Kommissionen har lagt til grund i den anfægtede beslutning, skal det bemærkes, at det ikke fremgår af disse håndskrevne notater, at der er tale om en kontakt med hr. W. Selv om det måtte lægges til grund, at det er tale om en kontakt med hr. W, fremgår det heller ikke af disse håndskrevne notater, at han har bebudet en prisforhøjelse på det græske marked.

56 Det blev således konstateret, at FRA.BO havde forvekslet forskellige håndskrevne notater i sin anmodning om bødenedsættelse. Det fremgår i den forbindelse af FRA.BO's indledende bemærkninger af 14. juli 2004, at FRA.BO havde udtalt, at en direktør i IMI, hr. W., havde underrettet FRA.BO i slutningen af april 2004 om en mulig prisforhøjelse på det græske marked, og at han havde anmodet om en samtale med FRA.BO flere dage senere med henblik på indgåelse af en aftale (mettersi d'accordo). Hentydningen til indgåelsen af en aftale befinder sig i en tredje række håndskrevne notater i fru P.'s noteringskalender, nemlig den vedrørende en telefonsamtale, der fandt sted den 29. april 2004 udelukkende med på den ene side hr. B. og på den side hr. Hu, og at indgåelsen af en aftale skal ses i forbindelse med et forhold mellem leverandør (Aquatis/Raccord Orléanais) og kunde (FRA.BO).

57 Ved sit memorandum af 25. januar 2005 ændrede FRA.BO holdning og udtalte, at der den 25. februar 2004 fandt en telefonsamtale mellem hr. W. og fru P. sted, hvori der blev drøftet en prisforhøjelse på det græske marked. Hr. W. havde ligeledes bebudet, at prisforhøjelsen på 5 % var blevet bekræftet den 1. marts 2004 for så vidt angår hr. D.

58 Det fremgår imidlertid af punkt 508 i klagepunktsmeddelelsen, at Kommissionen ikke har taget hensyn til den forveksling, der var sket mellem de tre forskellige rækker håndskrevne notater, nævnt i præmis 55 og 56 ovenfor. Uanset sagsøgernes bemærkninger vedrørende denne forveksling i deres svar til klagepunktsmeddelelsen

har Kommissionen heller ikke rettet denne fejl i 511. betragtning til den anfægtede beslutning, bortset fra nogle mindre ændringer (jf. præmis 51 ovenfor).

59 Det må derfor fastslås, at det eneste bevis, der vedrører kontakten mellem Simplex og FRA.BO i den omtvistede periode, er rækken af håndskrevne notater i fru P.'s noteringskalender (FRA.BO), der er beskrevet i 511. betragtning til den anfægtede beslutning, der indeholder angivelsen»talt med hr. W. x forhøjelsen i Grækenland bekræftet x [D.] + 5 fra den 1. marts 2004«.

60 Det må i denne forbindelse konstateres, at det fremgår af de håndskrevne notater af 25. februar 2004, at der havde fundet en meningsudveksling sted denne dag vedrørende priser. Disse håndskrevne notater er imidlertid ikke klare med hensyn til identiteten af den person, som har besluttet at forhøje priserne. Det kan ikke udelukkes, at det er Simplex' uafhængige importør (hr. D.), der har besluttet at forhøje sine priser med 5 % fra den 1. marts 2004.

61 Da kontakten med hr. W. alene er genstand for en enkelt række håndskrevne notater i fru P.'s noteringskalender, nævnt i præmis 59 ovenfor, er denne række håndskrevne notater ikke i sig selv tilstrækkelige til at godtgøre, at Simplex deltog i den overtrædelse, der foreholdes i den foreliggende sag. Det kan således ikke udelukkes, at denne kontakt kan betragtes som et enkeltstående tilfælde. Som det allerede er fastslået ovenfor, kan en sådan enkelt række håndskrevne notater heller ikke godtgøre Simplex' deltagelse i kartellet i 2003.

62 Hvad angår den anden begivenhed, der er foreholdt Simplex, nemlig hr. Ha.'s (IBP) møde med to repræsentanter fra Simplex på messen i Essen den 18. marts 2004, der er beskrevet i 520. betragtning til den anfægtede beslutning, fremgår det af hr. Ha.'s erklæring af 28. november 2005 i bilaget til AFC' svar på klagepunktsmeddelelsen, der efterfølgende er berigtiget for så vidt angår tidspunktet for denne begivenhed

(denne messe blev afholdt i marts 2004 og ikke i 2002 som det blev angivet i anmodningen om bødenedsættelse), at han havde besvaret spørgsmål vedrørende IBP's priser. Hr. Ha. har udtalt, at han mindes at have haft en kort drøftelse med hr. H. og hr. Be. (Simplex) og en anden drøftelse med hr. K. Han har fremsat følgende erklæring i den forbindelse:

»De stillede mig spørgsmål om IBP Tysklands hensigter med hensyn til priser, og jeg fortalte dem, at vi forventede at foretage en prisforhøjelse i slutningen af måneden. Forhøjelsen skyldtes en stigning i råvarepriserne. Der var ingen diskussion om omfanget af forhøjelsen, eller hvornår den skulle træde i kraft, men blot at vi ville foretage denne forhøjelse. Fra dette tidspunkt tror jeg, at jeg allerede havde underrettet kunderne om, at der ville være en prisforhøjelse, hvorfor oplysningerne ikke længere var fortrolige. Rygter har måske cirkuleret, hvilket måske har tilskyndet dem til at spørge mig om prisforhøjelsen. De ville dog ikke have været i stand til at bekræfte dette alene ved at spørge kunderne om en kopi af IBP Tysklands officielle prisliste, for denne blev først offentliggjort den 30. marts 2004 […]«

63 Det skal imidlertid bemærkes, at sagsøgerne bestrider, at der har foreligget en kontakt af konkurrencebegrænsende karakter. I den forbindelse har de under den administrative procedure fremlagt to erklæringer, der modsiger hr. Ha.'s erklæring.

64 Sagsøgerne har fremlagt hr. H.'s erklæring, hvori han anførte:

»Jeg husker at have mødt hr. H. ved Woestes stand og at have talt med ham, men jeg har under ingen omstændigheder anmodet ham om oplysninger vedrørende en potentiel prisforhøjelse hos IBP Tyskland. Så vidt jeg husker drøftede hr. Ha. heller ikke dette emne.«

65 Sagsøgerne har desuden fremlagt hr. Be.'s erklæring, hvori hr. Be. udtalte, at selv om han ikke længere med sikkerhed kunne huske at have mødt hr. Ha. på denne messe, kunne han imidlertid udelukke at have set ham, selv om han ikke havde nogen erindring om at have talt specifikt om priser.

66 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at de erklæringer, der er fremsat i forbindelse med en anmodning om bødenedsættelse, ikke i sig selv kan betragtes som et tilstrækkeligt bevis, hvis erklæringens rigtighed bestrides (jf. præmis 47 ovenfor).

67 I den forbindelse finder Retten, at i modsætning til hvad Kommissionen har gjort gældende under retsmødet, er hr. Ha.'s erklæring ikke mere troværdig end hr. H. og hr. Be.'s erklæringer, der er to repræsentanter for en af sagsøgerne. Den omstændighed, at både IBP og IMI's tidligere datterselskaber tidligere havde udvist en konkurrencebegrænsende adfærd, der er kendetegnet ved meningsudveksling vedrørende priser, er ikke tilstrækkeligt — for så vidt angår begivenhederne på denne messe — til at styrke værdien af hr. Ha.'s erklæring, som sagsøgerne påberåber sig. Det må herefter fastslås, idet der ikke er andre indicier, at der ikke er ført tilstrækkeligt bevis for det påståede konkurrencebegrænsende indhold af den kontakt, der er etableret mellem en repræsentant fra IBP og sagsøgernes repræsentanter.

68 Det følger heraf, at der ikke er ført tilstrækkeligt bevis for Simplex' deltagelse i en overtrædelse af artikel 81 EF i den omtvistede periode.

69 Heraf følger, at den anfægtede beslutnings artikel 1 skal annulleres, for så vidt som Kommissionen deri har fastslået, at Simplex har deltaget i en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse i den omtvistede periode.

70 Hvad angår Aquatis' påståede deltagelse i overtrædelsen finder Retten det hensigtsmæssigt at undersøge dette spørgsmål i forbindelse med gennemgangen af det tredje anbringende.

Det tredje anbringende om en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse som omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1

Parternes argumenter

71 Sagsøgerne har gjort gældende, at Kommissionen ikke har ført tilstrækkelig bevis for, at der foreligger en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse, der fortsatte efter kontrolbesøgene i marts 2001, at det ikke er lykkedes Kommissionen at godtgøre, at der er en objektiv forbindelse mellem Aquatis'adfærd og en»restriktiv, samlet ordning«, og at Kommissionen ikke har godtgjort, at Aquatis kendte eller burde være bekendt med, at der findes en sådan ordning.

72 Sagsøgerne bemærker, at Kommissionens kontrolbesøg i marts 2001 bragte de såkaldte »Super EFMA-møder«, der blev afholdt før eller efter møderne i European Fittings Manufacturers Association (EFMA, Europæisk forening for producenter af fittings), og det »langvarige kartel« til ophør. Kommissionen er ikke desto mindre fortsat af den opfattelse, at Raccord Orléanais (som senere ændrede navn til Aquatis) havde tilsidesat artikel 81 EF fra juni 2003 til den 1. april 2004. Ifølge Kommissionen har de kontakter, som FRA.BO har indberettet, bevist, at den samlede, komplekse og vedvarende overtrædelse ikke var ophørt.

73 I den forbindelse har sagsøgerne henvist til, at begrebet en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse fraviger reglen om, at Kommissionen skal godtgøre de nøjagtige betingelser for en virksomheds deltagelse i en overtrædelse. Som enhver anden fravigelse af et grundlæggende princip indebærer dette en indskrænkende fortolkning. Den fremgangsmåde, som Kommissionen har valgt i det foreliggende tilfælde, er i strid med uskyldsformodningen, da den medfører en situation, hvor alle kontakter, der tilsyneladende er uafhængige mellem konkurrenterne, sidestilles med en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse.

74 Sagsøgerne påberåber sig ligeledes sagerne, som gav anledning til Rettens dom af 14. maj 1998, Buchmann mod Kommissionen (sag T-295/94, Sml. II, s. 813, præmis 121), og af 20. april 1999, Limburgse Vinyl Maatschappij m.fl. mod Kommissionen (forenede sager T-305/94 — T-307/94, T-313/94 — T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 og T-335/94, Sml. II, s. 931, præmis 773). Efter sagsøgernes opfattelse følger det heraf, at det indledningsvis måtte fastslås, hvad den »fælles ordning« bestod i, og i hvilket omfang denne ordning blev opretholdt efter kontrolbesøgene i 2001. Dernæst var det nødvendigt at påvise, at sagsøgernes adfærd var forbundet med denne »fælles ordning«, og endelig, at Kommissionen skulle have godtgjort, at Aquatis havde kendskab til eller sandsynligvis kunne have kendskab til, at selskabet på grund af sin adfærd deltog i en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse, der var begyndt inden Kommissionens kontrolbesøg.

75 For det første har sagsøgerne gjort gældende, at opbygningen og gennemførelsen af den samlede, komplekse og vedvarende overtrædelse og de begivenheder, der var indtrådt efter 2001, er fuldstændig forskellige.

76 »Super EFMA-kartellet«var — i sin funktion inden kontrolbesøgene i marts 2001 — kendetegnet ved en tredelt struktur (nemlig på et fælleseuropæisk plan, på et nationalt plan eller på et regionalt og bilateralt plan) og vedrørte meningsudvekslinger

og aftaler om prisstrukturer og prislister for visse markeder. I alt var 27 producenter af kobberhaner og -ventiler fra tretten medlemsstater involveret, hvoraf tre (IBP, IMI og Comap) var ansvarlige for tilrettelæggelsen og afviklingen af de såkaldte »Super EFMA-møder«. Disse møder fandt desuden sted ikke blot inden møderne i EFMA, men også når markedsudviklingen gjorde det nødvendigt.

77 Den påståede fortsættelse af den samlede, komplekse og vedvarende overtrædelse i perioden fra marts 2001 til april 2004 var ifølge Kommissionen derimod kendetegnet ved telefonsamtaler mellem AFC og FRA.BO og mellem Comap og FRA.BO, tre telefonopkald mellem »selskaber, der var tilknyttet Aalberts og FRA.BO«, tre bilaterale kontakter mellem Comap og FRA.BO, to bilaterale kontakter på en handelsmesse i 2004 mellem IBP og Simplex og mellem IBP og Comap og møderne i FNAS' logistikudvalg om produkternes emballage, som producenterne af haner og ventiler i Frankrig var indbudt til at deltage i.

78 Sagsøgerne bestrider, at de førnævnte kontakter og rækken af møder med grossisterne i Frankrig udgør et tilstrækkeligt bevis for, at der fandtes en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse af artikel 81 EF, og at denne »formodede overtrædelse« udgør den samme overtrædelse som den, der fandt sted inden Kommissionens kontrolbesøg. Sagsøgerne har i den forbindelse anført, at som Kommissionen har fastslået, var adskillige virksomheder, herunder IMI, ophørt med at deltage i den »formodede overtrædelse« efter Kommissionens kontrolbesøg. Sektoren blev i øvrigt fuldstændig omstruktureret i 2003. Størstedelen af de nøglepersoner, der deltog i tilrettelæggelsen og afviklingen af møderne »på højt plan«, såsom de møder, der fandt sted i perioden forud for Kommissionens kontrolbesøg, deltog heller ikke i de formodede konkurrencebegrænsende kontakter i perioden efter disse kontrolbesøg. Et kartel i sektoren for kobberhaner og -ventiler ville desuden kun give mening, hvis det vedrørte alle

medlemsstaterne, hvilket ikke var tilfældet efter 2001 uanset læsningen eller fortolkningen af de forhold, der er nævnt i 566. betragtning til den anfægtede beslutning.

79 Sagsøgerne har for det andet gjort gældende, at hvis Retten finder, at det er lykkedes Kommissionen at bevise, at kartellets generelle ordning var blevet opretholdt efter marts 2001, har Kommissionen ikke godtgjort, at Aquatis' adfærd var forbundet med denne ordning.

80 »For det tredje har Kommissionen heller ikke godtgjort, at Aquatis vidste eller burde have vidst, at ved at skabe kontakter med konkurrenter på FNAS'møder«, tilsluttede selskabet sig »Super EFMA-kartellet«. I den anfægtede beslutning begrænsede Kommissionen sig til at fastslå, at sagsøgerne var underrettet om kontrolbesøgene, hvilket sagsøgerne ikke benægter. Sagsøgerne har imidlertid anført, at i august 2002, da Aalberts overtog al produktion og distribution af fittings i IMI plc, sikrede selskabet sig, at IMI og dets datterselskaber, herunder Raccord Orléanais (nu en del af Aquatis) og R. Woeste & Co. Yorkshire (nu en del af Simplex), reelt var ophørt med at deltage i overtrædelsen.

81 Kommissionen har heroverfor anført, at den i den anfægtede beslutning indgående har forklaret årsagen til, hvorfor det i det foreliggende tilfælde drejede sig om en samlet overtrædelse først indtil 2001 (559.-563. betragtning til den anfægtede beslutning), og derefter efter 2001 (564.-591. betragtning til den anfægtede beslutning). Navnlig indeholder 564.-591. betragtning til den anfægtede beslutning en meget indgående undersøgelse af overtrædelsens fortsættelse. Kommissionen har tilføjet, at der ikke kan være tvivl om, at sagsøgernes adfærd i perioden efter 2001 tilsigtede at forfølge det samme konkurrencebegrænsende formål som de andre virksomheder, der deltog i det samlede kartel.

82 Desuden er betingelsen om, at sagsøgerne »vidste eller nødvendigvis burde vide, at det ulovlige samarbejde, som de deltog i, indgik i en samlet plan«, og betingelsen om, at sagsøgerne »var bekendt med de øvrige deltageres ulovlige adfærd eller med rimelighed kunne have forudset den, og at de var indstillet på at løbe den dermed forbundne risiko«, opfyldt. Kommissionen har i denne henseende bemærket, at Aalberts er blevet pålagt ansvaret for de aktiviteter, der er udført af selskabets to datterselskaber, Aquatis og Simplex, der er de retlige efterfølgere for Raccord Orléanais og R. Woeste & Co. Yorkshire, dvs. aktiviteter, hvor bestemte aktører allerede havde deltaget i den samlede, komplekse og vedvarende overtrædelse før kontrolbesøgene.

Rettens bemærkninger

83 Det skal først undersøges, om den adfærd, som udgjorde den overtrædelse, der blev påtalt efter Kommissionens kontrolbesøg i marts 2001, er en fortsættelse af den samlede, komplekse og vedvarende overtrædelse, der fandt sted forud for kontrolbesøgene.

84 Hvis dette er tilfældet, er spørgsmålet herefter, om Aquatis' deltagelse i FNAS' møder er en del af denne samlede, komplekse og vedvarende overtrædelse.

85 Henset til konklusionen vedrørende Simplex i præmis 68 og 69 ovenfor, er undersøgelsen af det tredje anbringende således alene relevant for så vidt angår Aquatis.

86 Begrebet en samlet overtrædelse vedrører en situation, hvor flere virksomheder har deltaget i en overtrædelse bestående af en vedvarende adfærd, hvor der forfølges et

enkelt økonomisk formål med henblik på at fordreje konkurrencen, eller individuelle overtrædelser, som er indbyrdes forbundet af et fælles mål (idet samtlige dele har det samme formål) og de samme aktører (de samme virksomheder, som bevidst stræber efter det samme formål) (Rettens dom af 8.7.2008, sag T-53/03, BPB mod Kommissionen, Sml. II, s. 1333, præmis 257). Denne fortolkning kan ikke anfægtes under henvisning til, at et eller flere elementer i rækken af handlinger eller i den sammenhængende adfærd også i sig selv kan udgøre en tilsidesættelse af artikel 81 EF (dommen i sagen BPB mod Kommissionen, præmis 252).

87 Når de forskellige handlinger indgår i en »samlet plan«, fordi de har det samme formål, nemlig at fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet, kan Kommissionen med rette pålægge ansvaret for disse handlinger på grundlag af deltagelsen i overtrædelsen betragtet i sin helhed (dommen i sagen Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 46, præmis 258).

88 Det skal ligeledes præciseres, at begrebet et fælles mål ikke kan fastsættes under en generel henvisning til en konkurrenceforvridning på det af overtrædelsen berørte marked, eftersom påvirkningen af konkurrencevilkårene, som formål eller virkning, udgør et væsentligt forhold ved enhver adfærd, som er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 81, stk. 1, EF. En sådan definition af begrebet en samlet overtrædelse risikerer, at begrebet en samlet og vedvarende overtrædelse bliver berøvet en del af sin mening, i det omfang den bevirker, at flere former for adfærd vedrørende en erhvervssektor, som er forbudte i henhold til artikel 81, stk. 1, EF, systematisk skal kvalificeres som forhold, der udgør en samlet overtrædelse. Med henblik på at kvalificere forskellige former for udvist adfærd som en samlet og vedvarende overtrædelse skal det således kontrolleres, om de fremstod som et supplement til hinanden i den forstand, at hver af disse handlinger skulle bidrage til at imødegå en eller flere konsekvenser af den normale konkurrence, og gennem et samspil bidrog til virkeliggørelsen af de af overtræderne tilstræbte samlede konkurrencebegrænsende virkninger i forbindelse med en overordnet plan med et fælles mål. Der skal i denne forbindelse tages hensyn til enhver omstændighed, som kan godtgøre eller rejse tvivl om den nævnte forbindelse, såsom anvendelsesperioden, indholdet (herunder de anvendte metoder), og i sammenhæng hermed formålet med de pågældende forskellige former for adfærd

(jf. i denne retning Rettens dom af 12.12.2007, forenede sager T-101/05 og T-111/05, BASF og UCB mod Kommissionen, Sml. II, s. 4949, præmis 179-181).

89 Med henblik på at godtgøre en virksomheds deltagelse i en konkurrencebegrænsende aftale skal Kommissionen føre bevis for, at virksomheden har haft til hensigt ved sin egen adfærd at bidrage til de fælles mål, deltagerne som helhed har fulgt, og at den har haft kendskab til de konkrete handlinger, som de øvrige virksomheder har planlagt eller foretaget med de samme mål for øje, eller at den med rimelighed har kunnet forudse dem og været indstillet på at løbe den dermed forbundne risiko (Domstolens dom af 8.7.1999, sag C-49/92 P, Kommissionen mod Anic Partecipazioni, Sml. I, s. 4125, præmis 87).

90 Den omstændighed, at en virksomhed ikke har deltaget i samtlige de elementer, som skal være til stede, for at der er tale om et kartel, er endelig ikke relevant med hensyn til beviset for, at virksomheden har begået en overtrædelse. Dette element skal kun tages i betragtning ved vurderingen af overtrædelsens grovhed og, i givet fald, ved udmålingen af bøden (dommen i sagen Aalborg Portland mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 46, præmis 86).

91 Hvad angår perioden forud for marts 2001 skal det bemærkes, at ifølge den anfægtede beslutning består kartellet i det foreliggende tilfælde i en regelmæssig tilrettelæggelse igennem flere år af multi- og bilaterale kontakter mellem konkurrerende producenter med det formål at indføre ulovlige former for praksis med henblik på en kunstig tilrettelæggelse af markedets funktion for fittings, navnlig hvad angår priser.

92 Ifølge den anfægtede beslutning fandt møderne og de andre konkurrencebegrænsende kontakter inden for rammerne af dette samlede kartel sted på fælleseuropæisk og nationalt plan, idet hvert land havde sin egen koordineringsproces for priser og sine egne lokale ordninger, som supplerede ordningerne på europæisk plan (129., 140. og 559. betragtning til den anfægtede beslutning).

93 Afviklingen af kartellet var således for det første baseret på møder »på højt plan«, der vedrørte strategi og priser for adskillige lande, og for det andet på møder, der kun vedrørte et eller flere nationale områder, som oftest med henblik på at gennemføre beslutninger, der var taget på højere niveau, og for det tredje bilaterale drøftelser (147. betragtning til den anfægtede beslutning).

94 Den konkurrencebegrænsende adfærd fandt ifølge den anfægtede beslutning sted under eller efter møderne i British Plumbing Fittings Manufacturers Association (BPFMA, forening for britiske producenter af fittings), på møderne i EFMA, på ad hocmøder og på møder i andre foreninger eller på møder, der fandt sted på handelsmesser (140. og 141. betragtning til den anfægtede beslutning).

95 Møderne »på højt plan« blev normalt afholdt om foråret og om efteråret hvert år i forbindelse med møderne i EFMA. Møderne om efteråret bestod normalt i drøftelser om fastlæggelse af priser, mens møderne om foråret havde til formål at følge udviklingen med hensyn til anvendelsen af de priser, der var aftalt det foregående år (148. betragtning til den anfægtede beslutning).

96 Drøftelserne vedrørende prisforhøjelserne medførte ifølge den anfægtede beslutning normalt en aftale om omfanget af prisforhøjelsen, og hvordan forhøjelsen skulle

anvendes, og havde til formål at fastsætte gennemførelsesdatoerne og den virksomhed, der tog initiativ til forhøjelsen (som oftest den førende virksomhed på det pågældende geografiske marked) (149. og 159. betragtning til den anfægtede beslutning).

97 Møderne vedrørte også kreditvilkår og rabatter, kundekategorier og prisforskelle, fordelingen af kunder mellem leverandørerne, udveksling af oplysninger om forhøjelse eller nedsættelse af mængder og priser, der er gennemført inden for kartellet, drøftelser vedrørende krydsleverance, klager fra medlemmer af kartellet over andre medlemmer af kartellet og koordinering over for producenter og leverandører, som ikke deltog i kartellet og samordning af tilbudsgivning i forbindelse med udbud (161. betragtning til den anfægtede beslutning).

98 Deltagerne i møderne »på højt plan« var ifølge den anfægtede beslutning bestyrelsesformænd, marketingdirektører eller salgschefer og visse andre ansvarlige for salg, idet det præciseres, at IMI, IBP og Comap altid var repræsenteret under disse møder (156. betragtning til den anfægtede beslutning).

99 På baggrund af møderne »på højt plan« blev der afholdt mere målrettede nationale møder. Disse møder vedrørte udarbejdelse og gennemførelse af beslutninger og møder »på højt plan«. Ifølge den anfægtede beslutning var deltagerne i disse nationale møder normalt marketingdirektører eller salgschefer og visse andre lokale ansvarlige for salg, der orienterede deltagerne på møderne »på højt plan« om de gode eller de dårlige resultater af ændringerne af priser og markedsvilkår (157. betragtning til den anfægtede beslutning).

100 Endelig blev der ligeledes afholdt bilaterale møder og større uofficielle møder.

101 Hvad angår den kritiserede adfærd, som fandt sted efter marts 2001, kendetegnes den ifølge den anfægtede beslutning også ved kontakter, der blev etableret i brancheorganisationerne (FNAS' møder), bilaterale kontakter, der vedrører konkurrenceparametre og kontakter, der blev etableret på handelsmesser (messen i Essen) (599.-602. betragtning til den anfægtede beslutning).

102 Det er ganske vist ubestrideligt, at for så vidt angår perioden efter marts 2001 er kartellet kendetegnet ved en »struktur«, der er tilstrækkeligt fleksibel og hovedsageligt består af bilaterale ad hoc-kontakter. På samme måde manglede koordineringen af strategien »på højt plan« og dermed den nationale gennemførelse af beslutninger vedtaget på fælleseuropæisk plan.

103 Det er ligeledes ubestrideligt, at således som det fremgår af den anfægtede beslutning, faldt antallet af deltagere i kartellet fra ni til fire efter kontrolbesøgene i marts 2001.

104 Det skal endelig bemærkes, at selv om kartellet før 2001 havde en fælleseuropæisk rækkevidde, der bestod af 13 lande, var deltagernes ulovlige adfærd efter 2001 begrænset til det tyske, græske, spanske, franske og italienske marked, uden at der forelå en klar forbindelse mellem dem.

105 Da formålet med den konkurrencebegrænsende adfærd, nemlig samarbejdet om priserne for fittings, ikke er ændret, er den omstændighed, at visse kendetegn ved eller intensiteten af denne praksis er ændret, ikke afgørende. Det er i den forbindelse sandsynligt, at kartellet efter Kommissionens kontrolbesøg havde en mindre struktureret form, og aktiviteterne var af forskellig intensitet. Den omstændighed, at et kartel kan opleve perioder af forskellig intensitet, indebærer imidlertid ikke, at det kan konkluderes, at kartellet er ophørt.

106 Det er således med rette, at Kommissionen har fundet, at kartellet fortsatte efter kontrolbesøgene i marts 2001, og at den har konkluderet, at der foreligger en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse.

107 Det skal dermed undersøges om Aquatis ved at deltage i disse møder, der blev afholdt inden for arbejdsgruppen i logistikudvalget under FNAS med henblik på indførelsen af den nye emballage for haner og ventiler, og navnlig ved at drøfte priser herom, har deltaget i denne samlede, komplekse og vedvarende overtrædelse.

108 Det skal bemærkes, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har kritiseret Aquatis for i den omtvistede periode at have deltaget i en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse, der dækker hele det såkaldte fælleseuropæiske marked, der er beskrevet i beslutningens artikel 1.

109 Som det fremgår af præmis 101 ovenfor, består de elementer, der udgør en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse efter marts 2001, af bilaterale kontakter, kontakter, der blev etableret på handelsmesser, og kontakter, der blev etableret i forbindelse med FNAS' møder med henblik på at koordinere priser.

110 I den forbindelse er det ubestridt, at Aquatis i den omtvistede periode udelukkende har deltaget i FNAS' møder og ikke i overtrædelsens to andre elementer. Det skal i den forbindelse bemærkes, at Aquatis' deltagelse i FNAS' møder, hvis formål faldt sammen med formålet for de to andre elementer for den samlede, komplekse og vedvarende overtrædelse, nemlig koordinering af priser, ikke i sig selv er tilstrækkelig til, at det kan konkluderes, at der forelå deltagelse i nævnte overtrædelse, medmindre det er godtgjort, at selskabet vidste eller nødvendigvis burde vide, dels at dets adfærd indgik i en samlet plan, dels at denne samlede plan dækkede samtlige elementer, som skal være til stede, for at der er tale om et kartel (jf. i denne retning dommen i sagen Kommissionen mod Anic Partecipazioni, nævnt i præmis 89 ovenfor, præmis 83,

og Rettens dom af 15.3.2000, forenede sager T-25/95, T-26/95, T-30/95 — T-32/95, T-34/95 — T-39/95, T-42/95 — T-46/95, T-48/95, T-50/95 — T-65/95, T-68/95 — T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 og T-104/95, Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 491, præmis 4027 og 4112).

111 I det foreliggende tilfælde skal det således afgøres, om Aquatis — da selskabet deltog i FNAS' møder — vidste eller nødvendigvis burde vide, at det indgik i kredsen af deltagere i det fælleseuropæiske kartel. Det er alene, hvis det er godtgjort, at Aquatis havde kendskab til de to øvrige elementer, som skal være til stede, for at der er tale om et kartel, at selskabets deltagelse i aftalen om det franske marked vil kunne betragtes som et udtryk for dets medvirken i den konstaterede overtrædelse.

112 Det skal imidlertid bemærkes, at Kommissionen ikke har godtgjort, at Aquatis — i forbindelse med selskabets deltagelse i FNAS' møder — havde kendskab til de andre virksomheders konkurrencebegrænsende aktiviteter, eller at det med rimelighed har kunnet forudse dem, og således at dets adfærd indgik i en samlet plan, der dækkede samtlige elementer, der udgør den konstaterede overtrædelse.

113 Kommissionen har for at godtgøre, at Aquatis havde kendskab til de elementer, der udgør den konstaterede overtrædelse, udelukkende henvist til, at Aquatis deltog i kartellet fra 1991 til marts 2001. Dette er imidlertid ikke tilstrækkeligt til, at det kan konkluderes, at Aquatis på ny havde tilsluttet sig kartellet.

114 I den forbindelse skal det for det første bemærkes, at da Aquatis' kapital var kontrolleret af IMI, der er Aquatis' tidligere moderselskab, har selskabet bragt sin deltagelse i overtrædelsen til ophør umiddelbart efter Kommissionens kontrolbesøg i marts 2001. Der er ikke noget, der tyder på, at Aquatis havde kendskab til, at IBP, Comap og FRA.BO fortsatte denne overtrædelse.

115 Henset til det specifikke formål, som arbejdsgruppen i logistikudvalget under FNAS forfulgte, nemlig muligheden for ny emballage, er det desuden vanskeligt straks at inddrage møderne, der blev afholdt i den forbindelse, i det kartel, der begyndte før marts 2001. Den omstændighed, at visse producenter har drøftet de omkostninger, der er forbundet hermed, skaber ikke tvivl om denne konstatering.

116 Det skal for det andet konstateres, at i modsætning til hvad Kommissionen har konstateret i 575. og 584. til den anfægtede beslutning i forbindelse med FNAS'møder, vedrørte drøftelserne udelukkende det franske marked. Som Kommissionen selv har erkendt under retsmødet, fremgår det imidlertid på ingen måde af referaterne af disse møder, at de også vedrørte»Spanien, Italien, Det Forenede Kongerige, Tyskland og det europæiske marked i almindelighed«, hvilket ifølge Kommissionen måtte indebære, at de havde en fælleseuropæisk dimension. Det skal dermed konstateres, at det ulovlige samarbejde på FNAS' møder ikke havde en fælleseuropæisk rækkevidde.

117 Da disse møder alene vedrørte det franske marked, og der ikke er noget grundlag for at antage, at de blev brugt af de øvrige deltagere som forum for drøftelser eller koordinering af priserne for fittings på andre nationale markeder, er det for det tredje ikke godtgjort, at Aquatis med rimelighed har kunnet forudse, at disse møder var en del af en mere omfattende overtrædelse, der er omfattet af en samlet plan.

118 Det skal bemærkes, at der ganske vist var en bilateral kontakt den 29. april 2004 mellem Aquatis' repræsentant og FRA.BO's repræsentant i forbindelse med et leverandør-kunde-forhold (jf. præmis 56 ovenfor). Ud over at denne kontakt er foregået uden for overtrædelsesperioden, er en sådan kontakt imidlertid ikke relevant under et konkurrenceretligt synspunkt, medmindre det er godtgjort, at der ved denne forretningsmæssige kontakt er blevet drøftet emner af konkurrencebegrænsende karakter. De håndskrevne notater i fru P.'s noteringskalender indeholder imidlertid på ingen måde holdepunkter for dette.

119 Det skal dermed konstateres, at det ikke er godtgjort, at Aquatis havde kendskab til, at selskabet på grund af sin adfærd havde tilsluttet sig et kartel, der er sammensat af forskellige elementer, der har et fælles formål, eller et kartel, som det allerede havde deltaget i før marts 2001, og som fortsatte.

120 Den anfægtede beslutnings artikel 1 skal dermed annulleres i forhold til samtlige sagsøgere, for så vidt som Kommissionen deri har fastslået, at de i den omtvistede periode havde deltaget i en samlet, kompleks og vedvarende overtrædelse ved at deltage i række aftaler og samordnet praksis på markedet for kobberfittings og fittings af kobberlegeringer, som det er beskrevet i denne artikel.

121 Det er således ikke nødvendigt at tage stilling til de øvrige anbringender, dvs. det første anbringende om, at Aalberts ulovligt er blevet pålagt ansvaret for overtrædelsen som moderselskab, det fjerde anbringende om adskillige fejl i beregningen af den bøde, der er pålagt sagsøgerne, og det femte anbringende om en tilsidesættelse af sagsøgernes ret til forsvar.

122 Det følger af alt det foregående, at den bøde på 100,8 mio. EUR, der er pålagt Aalberts, heraf solidarisk med Aquatis og Simplex på i alt 55,15 mio. EUR, samt beløbet på 2,04 mio. EUR, som Aquatis og Simplex er pålagt solidarisk, idet dette beløb er baseret på en urigtig bedømmelse, skal annulleres.

123 Det skal således bemærkes, at Kommissionen har beregnet et grundbeløb for den bøde, der er pålagt på grund af Aquatis' og Simplex' deltagelse i kartellet, selv om deres kapital er kontrolleret af IMI, dvs. et udgangsbeløb for bøden på 46 mio. EUR, som blev forhøjet med 100 % på grund af overtrædelsens varighed, og for deres påståede

deltagelse i overtrædelsen, selv om deres kapital var kontrolleret af Aalberts, dvs. et udgangsbeløb for bøden på 60 mio. EUR, som blev forhøjet med 5 % på grund af overtrædelsens varighed. Sidstnævnte beløb blev forhøjet med 60 % på grund af skærpende omstændigheder. Derved fremkom en samlet bøde på 192,8 mio. EUR (92 mio. EUR + 100,8 mio. EUR). Denne samlede bøde blev efterfølgende nedsat til 105,5 mio. EUR for at tage hensyn til loftet på 10 % af Aalberts' omsætning, og derefter blev beløbet fordelt proportionelt, alt efter om Aquatis' og Simplex' deltagelse i overtrædelsen var blevet konstateret, mens de var under IMI's kontrol (50,34 mio. EUR) eller under Aalberts' kontrol (55,15 mio. EUR).

124 Selv om IMI kunne opnå en nedsættelse af bøden på 50 % i henhold til Kommissionens meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager, blev grundbeløbet for den bøde, der var pålagt IMI, og som udgjorde 96,6 mio. EUR, dvs. et udgangsbeløb på 46 mio. EUR, som blev forhøjet med 110 % på grund af overtrædelsens varighed, nedsat til 48,30 mio. EUR. Da IMI først anmodede om bødenedsættelse i september 2003, kunne selskabets to tidligere datterselskaber ikke opnå den nedsættelse på 50 % af bøden, som IMI var tildelt. Kommissionen har dermed holdt Aquatis og Simplex solidarisk ansvarlige for betaling af 2,04 mio. EUR (50,34 - 48,30), som hverken IMI eller Aalberts skulle betale.

125 Det skal desuden bemærkes, at hvis en række adressater udgør »virksomheden« på det tidspunkt, hvor den anfægtede beslutning vedtages, kan loftet på 10 % i artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003 beregnes på basis af den pågældende virksomheds samlede omsætning. Hvis denne økonomiske enhed derimod er blevet spaltet med henblik på at udgøre to særskilte enheder på det tidspunkt, hvor den anfægtede beslutning vedtages, har hver enkelt adressat for beslutningen krav på at få det pågældende loft anvendt i hvert enkelt tilfælde individuelt (Rettens dom af 15.6.2005, forenede sager T-71/03, T-74/03, T-87/03 og T-91/03, Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen,

ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 390). Da sagsøgerne udelukkende har nedlagt påstand om annullation af den anfægtede beslutnings artikel 2, litra a) og b), nr. 2), er det ikke nødvendigt at behandle spørgsmålet, om den omstændighed, at virksomheden IMI var spaltet i flere forskellige enheder før vedtagelsen af den anfægtede beslutning, burde have en virkning på loftet på den bøde, der var pålagt Simplex og Aquatis i den anfægtede beslutnings artikel 2, litra a) og b), nr. 1).

Sagens omkostninger

126 I henhold til artikel 87, stk. 2, i Rettens procesreglement pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Kommissionen har tabt sagen og bør derfor pålægges at betale sagens omkostninger i overensstemmelse med sagsøgernes påstande.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Ottende Afdeling):

1) Artikel 1 i Kommissionens beslutning K(2006) 4180 af 20. september 2006 om en procedure efter artikel 81 [EF] og artikel 53 i EØS-aftalen (sag COMP/F-1/38.121 — Fittings) annulleres, for så vidt som den fastslår, at Aalberts Industries NV, Comap SA, tidligere Aquatis Frankrig SAS, og Simplex

Armaturen + Fittings GmbH & Co. KG har deltaget i overtrædelsen i perioden fra den 25. juni 2003 til den 1. april 2004.

2) Artikel 2, litra a) og b), nr. 2), i Kommissionens beslutning K(2006) 4180 annulleres.

3) Europa-Kommissionen betaler sagens omkostninger.

Martins Ribeiro Wahl Dittrich

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 24. marts 2011.

Underskrifter